«Мужыцкая праўда» — першая газета на роднай мове

Ужо сёмы раз Гродзенская абласная бібліятэка імя Я.Ф. Карскага збірае навукоўцаў, краязнаўцаў, супрацоўнікаў музеяў, бібліятэк ды студэнтаў на Гарадзенскія чытанні, каб ушанаваць найбольш адметныя падзеі ў гісторыі нашай любай Гародні і вобласці. Сёмыя чытанні былі прымеркаваныя да 150-годдзя з пачатку выдання «Мужыцкай праўды», першай газеты на беларускай мове, амаль усе нумары якой выйшлі на тэрыторыі Гродзеншчыны. Яна адыграла вялікую ролю ў справе падрыхтоўкі паўстання 1863–1864 гг. Анатоль Смірноў, аўтар многіх прац аў пра паўстанне 1863 г. і пра Кастуся Каліноўскага, называў «Мужыцкую праўду» «першым зваротам з вольным і праўдзівым словам да селяніна-беларуса на ягонай роднай мове».

У 1862–1863 гг. яе выдавалі К. Каліноўскі, Ф. Ражанскі, С. Сангін, В. Урублеўскі. Выйшла 7 нумароў. Газета друкавалася у выглядзе аркушаў невялікага фармату значным накладам. Распаўсюджвалася амаль па ўсёй Беларусі, у Літве і Латвіі. Кожны нумар падпісваўся псеўданімам «Яська, гаспадар з-пад Вільні».

Усе нумары «Мужыцкай праўды» прасякнутыя найважнейшым пытаннем эпохі – пытаннем зямлі і волі, пафасам барацьбы за свабоду. Газета заклікала беларускі народ да ўзброенай барацьбы супраць самадзяржаўна-прыгонніцкага ладу, заклікала беларускіх сялянаў падтрымліваць нацыянальна-вызваленчы рух і адначасова вырашаць свае ўласныя задачы.

Адкрыў сёмыя Гарадзенскія чытанні начальнік упраўлення культуры аблвыканкама Аляксандр Вярсоцкі. Ён адзначыў, што выданне з'яўлялася рэвалюцыйным у думках людзей таго часу. Даследчыкі называлі газету «набатам паўстання 1863–1864 гг.»

У дакладах аналізавалася роля «Мужыцкай праўды» ў развіцці беларускай культуры, разглядалася газета як узор мастацкай публіцыстыкі. Прафесар кафедры беларускай культуры і рэгіянальнага турызму Аляксей Пяткевіч падкрэсліў значнасць газеты, «якая загаварыла мовай свайго народа». Гэта літаратурная з'ява поўнасцю арыгінальная і наватарская. Рознабаковасць газеты паўплывала на развіццё беларускай літаратуры. Шэраг дакладаў раскрываў змест першай газеты на беларускай мове: эканамічныя, грамадска-палітычныя, рэлігійныя праблемы; знаёміў з яе распаўсюджвальнікамі; прадстаўляў беларускамоўныя выданні 1860-х гг. Дацэнт кафедры гісторыі Беларусі Віктар Белазаровіч зрабіў бліскучы агляд гістарычных крыніцаў па вывучэнні «Мужыцкай праўды». Уплыў паўстання 1863–1864 гг. на культурнае жыццё Гродзеншчыны быў раскрыты ў дакладах прафесара Святланы Куль-Сяльверставай і дацэнта Віталя Карнялюка. Асноўныя тэндэнцыі развіцця і тэматыка перыядычнага друку на гарадзенскіх землях былі паказаныя ў дакладах кандыдатаў гістарычных навук Святланы Сілавай, Аляксандра Богуша, Сяргея Амелькі. Палемічнай і вострай была дыскусія пад час падвядзення вынікаў чытання.

Цікавасць выклікаў адкрыты прагляд «"Мужыцкая праўда" – першая дэмакратычная газета на роднай мове», што быў падрыхтаваны аддзелам краязнаўства сумесна з аддзелам рэдкіх кніг і старадрукаў Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея. У першым раздзеле «"Мужыцкая праўда" ў кантэксце беларускай культуры» прадстаўленыя тэксты самой газеты і вынікі даследаванняў навукоўцаў, якія месцяцца ў розных крыніцах: энцыклапедычных выданнях, манаграфіях, зборніках навуковых працаў, падручніках і навучальных дапаможніках. Другі раздзел – «Перыядычны друк Гродзеншчыны» – адлюстроўвае газеты нашага рэгіёна ад часоў «Газеты Гродзеньскай» і да сучасных. Шырока паказаныя перыёдыкі міжваеннага перыяду на беларускай, польскай, рускай мовах і на іўрыце. Тут прадстаўленыя і выданні, што раскрываюць вынікі даследаванняў навукоўцаў і журналістаў аб развіцці перыядычнага друку на гарадзенскіх землях.

Пад час чытанняў

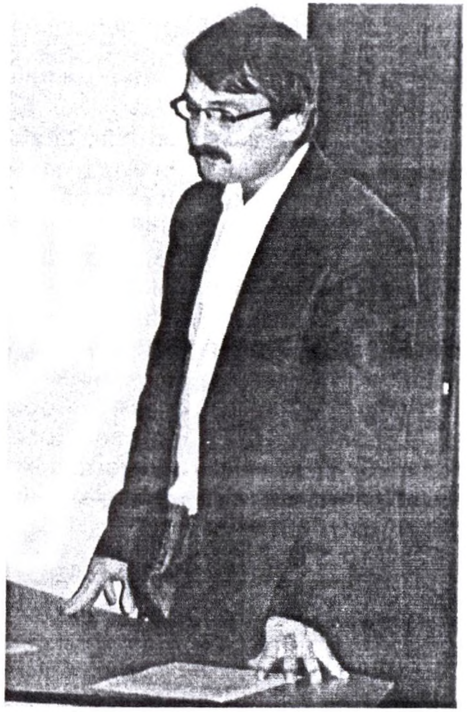

В. Карнялюк

Любоў ТУРМАСАВА,
загадчык аддзела краязнаўства Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага
Фота Алены Кучынскай і Юрыя Іванюка